

Nr 12

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 28 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 54 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning "med uppgift att företaga en ekonomisk värdering av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av husmödrarnas arbetsinsats i hemmet".

Motionerna innehåller även yrkanden om ratificering av vissa av Internationella arbetsorganisationens konventioner samt om utredning av möjligheterna för en självständig pensionering inom ATP för hemarbetande husmödrar. I dessa delar kommer motionerna att behandlas i senare utlåtanden.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 54.

Tidigare behandling av förevarande fråga

Vid 1960 år riksdag väcktes *motioner* (I: 310 och II: 386) med yrkande av samma innebörd som i de förevarande.

I motionerna pekades på behovet av en realistisk ekonomisk bedömning av den hemarbetande husmoderns arbetsinsats. Motionärerna framhöll, att staten måste ta hänsyn till värdet av husmoderns arbete i olika sammanhang, såsom vid utformningen av ersättningsreglerna inom sjukförsäkringen, vid fastställandet av förvärvsavdragen vid beskattningen, vid beräklandet av underhållsbidrag och bidragsförskott m. m. Den utveckling mot familjevård i stället för anstaltsvård som ansetts lämplig särskilt för missanpassad ungdom påkallade enligt motionärernas uppfattning med nödvändighet en mera realistisk bedömning av vad vården i hemmen egentligen kostade. Motionärerna erinrade om att vissa försök av mera allmänt omfattande karaktär för att få fram vissa beräkningar gjorts av bostadskollektiva kommittén i dess 1954 avgivna betänkande »Kollektivhus» och av 1954 års familjeutredning i dess 1955 avgivna betänkande »Samhället och barnfamiljerna». Familjeutredningen beräknade med utgångspunkt från en hembiträdeslön plus mat och logi för hembiträdet, att arbetsinsatsen i en familj med två barn 1955 skulle motsvara en summa

av 5 000 kr. per år, eller drygt 6 000 kr. i dag. Motionärerna framhöll, att en jämförelse, som föreföll realistisk, kunde göras med lönen till en hemvårdarinna. Denna utgick efter 4 lönegraden eller med cirka 10 000 kr. om året. I motionerna anfördes härefter:

Ett mera ingående studium av det ekonomiska utbytet av husmoderns arbetskraft torde dock vara värdefullt att få utfört. Det torde vara praktiskt utförbart att undersöka den ekonomiska skillnad som uppstår om en husmor själv sköter tvätten, lagar maten, syr familjens kläder och sköter familjens textiltförråd emot om hon anlitar andra inom eller utom hemmet att utföra dessa arbeten. En riktigare bedömning torde också kunna ernås genom att vid en undersökning uppdelar familjerna i olika grupper efter stads- och lanthushåll, efter barnlösa familjer och familjer med barn etc.

Värdet av den hemarbetande kvinnans arbetsinsatser är utan tvivel betydande, även om den aldrig tagits upp i vår nationalinkomst. Uppskattningen av de ekonomiska värden, som denna grupp av kvinnor tillför vår produktion, växer sig också allt starkare inom stora grupper. Att ta upp detta problem till närmare studium och draga de därav betingade slutsatserna vid bl. a. avvägningen av statens stöd inom familjepolitiken anser vi vara påkallat.

Vid remissbehandlingen av motionerna tillstyrktes ovannämnda yrkande av Folkpartiets kvinnoförbund, Tjänstemännens centralorganisation och Yrkeskvinnors samarbetsförbund. Högerns kvinnoförbund instämde i motionärernas uppfattning om behovet av en realistisk ekonomisk bedömning av den hemarbetande husmoderns arbetsinsats. Förbundet ansåg det emellertid vara en framkomligare väg att göra en arbetsvärdering av de olika moment som ingår i den hemarbetande husmoderns arbetsuppgifter och förordade en sådan arbetsvärdering. Sveriges husmodersföreningars riksförbund framhöll, att det ur flera synpunkter vore angeläget att åstadkomma en värdesättning av de hemarbetande husmödrarnas arbetsinsatser. Emellertid ville förbundet också framhålla, att en sådan värdesättning stöter på utomordentligt stora svårigheter, bl. a. på grund av nödvändigheten att finna beräkningsnormer, som beaktar de stora skillnaderna i hushåll av olika slag. Frågan kompliceras, anförde förbundet, inte bara av hushållens olika utrustning utan främst av familjernas olika storlek och struktur. Motionsyrkandet avstyrktes av Landsorganisationen i Sverige och Riksförbundet Landsbygdens folk. LO ansåg, att en ekonomisk värdering av husmödrarnas arbete icke är erforderlig för avvägningen av husmödrarnas förmåner inom socialförsäkringarna. RLF uttalade, att det torde vara omöjligt att erhålla en allmängiltig norm för värdering av husmoderns arbete, vilken i samtliga fall ger en rättvis bedömning av hennes insatser. Att, såsom ibland skett, utgå från kostnaden för lejd arbetskraft — i den mån sådan går att få — innebar enligt förbundets mening i regel en underskattning av husmoderns arbete och betydelse i hemmet, särskilt om det finns småbarn i familjen.

Motionerna avstyrktes av *andra lagutskottet* (utlåtande nr 60), som därvid anförde:

Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att göra en rättvisande uppskattning av värdet av husmoderns arbete i hemmet. Många av hennes arbetsuppgifter torde sålunda sakna motsvarigheter inom arbetslivet i övrigt. Vidare tar åtskilliga av arbetsuppgifterna inte kontinuerligt hela hennes arbetskraft i anspråk och uträttas därför delvis samtidigt med andra uppgifter. En arbetsvärdering på tidsstudiebas framstår följaktligen knappast såsom möjlig. En mera framkomlig väg är måhända att utgå från kostnaden för lejd arbetskraft, men vid sådana beräkningar måste bortses från några av husmoderns viktigaste uppgifter. Härvid tänker utskottet på husmoderns insatser för att bereda barnen en lugn och trygg uppväxt samt för att skapa trivsel i hemmet. Även om man inte tar hänsyn till att betydelsen av sådana insatser skiftar från hem till hem, kan man inte komma ifrån att de är omöjliga att skatta i pengar. Likväl måste det indirekta värdet härav antagas vara betydande.

Med hänsyn till dessa förhållanden saknades enligt utskottet anledning att antaga, att man genom den i motionerna begärda utredningen skulle uppnå mera rättvisande resultat än genom de uppskattningar, som gjorts av bostadskollektiva kommittén och familjeutredningen eller som kunde göras med ledning av lönen till en hemvårdarinna.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

I *motioner* (I: 105 och II: 131) till 1961 års riksdag yrkades, att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning med uppgift att företaga en ekonomisk värdering av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av den arbetsinsats som bortfaller, när husmodern på grund av sjukdom, förvärvsarbete etc. inte i full utsträckning kan delta i arbetet i hemmet».

I sitt av *riksdagen* godkända utlåtande nr 6 avstyrkte *andra lagutskottet* motionerna. Utskottet anförde:

Riksdagen har så sent som under fjolårets höstsession behandlat motionsyrkanden av samma innebörd som det i förevarande motioner framställda. Därvid avslogs yrkandena med den motiveringen, att det saknas anledning att antaga att man genom utredning av den föreslagna arten skulle kunna uppnå en mera rättvisande uppskattning av det ekonomiska värdet av husmoderns arbete än vad som kunde åstadkommas med hjälp av redan tillgängligt material. Enligt utskottets mening har därefter inte förekommit något som bör föranleda till ett ändrat ställningstagande.

Utskottet

I förevarande motioner framhålles, att en ekonomisk värdering av husmödrarnas arbetsinsatser i hemmet är erforderlig ur flera synpunkter, framför allt för att husmödrarna skall kunna få fullvärdig del av den sociala tryggheten. Även i andra sammanhang, t. ex. vid bestämmandet av under-

hållsbidrag och skadestånd, där man nu tvingas att bedöma värdet av husmödrarnas arbetsinsats efter godtyckliga regler, skulle enligt motionärerna en sådan värdering vara betydelsefull.

Riksdagen har såväl 1960 som 1961 haft att taga ställning till motionsyrkanden av samma innebörd som de förevarande. Därvid har erinrats om att vissa försök gjorts att ekonomiskt värdera husmödrarnas arbete i 1954 års familjeutrednings betänkande »Samhället och barnfamiljerna» och i bostadskollektiva kommitténs betänkande II »Kollektivhus». Under motivering att det saknades anledning antaga att man genom utredning av den i motionerna föreslagna arten skulle kunna uppnå en mera rättvisande uppskattning av det ekonomiska värdet av husmödrarnas arbete än vad som kunde åstadkommas med hjälp av det redan tillgängliga materialet har motionsyrkandena vid båda tillfällena avslagits. Enligt utskottets mening har därefter inte förekommit något av beskaffenhet att föranleda ändrat ställningstagande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 28 och II: 54, såvitt avser de däri under 2. a) upptagna yrkandena, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 mars 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fru Carlqvist, herr Birke, fru Gärda Svenson, fröken Nordström;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall,* Nilsson i Göteborg, fröken Wetterström, herr Odhe, fröken Sandell, herr Gustavsson i Alvesta, fru Svensson i Kungsör och herr Carlsson i Huskvarna.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

I.

av fru *Hamrin-Thorell*, fröken *Nordström*, herrar *Anderson* i Sundsvall och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Även om det uppenbarligen är förenat med vissa svårigheter att göra en rättvisande uppskattning av husmödrarnas arbete i hemmet anser utskottet en dylik vara av värde för en adekvat beräkning av t. ex. förvärvsavdraget vid beskattningen, beräkningsgrunderna för underhållsbidrag och bidragsförskott, ersättning för familjevård och fosterbarnsvård samt vid inordnandet av husmödrarna i vårt socialförsäkringssystem. Vidare bör en sådan värdering kunna vara till nytta vid uppgörandet av vissa civilrättsliga avtal.

Samtidigt som utskottet vill understryka att en ekonomisk värdering av husmoderns arbetskraft inte kan bli tillämplig i varje enskilt fall finner utskottet det självklart att denna värdering uteslutande skall bygga på de insatser i hemmet som över huvud taget går att ekonomiskt värdera, framför allt i jämförelse med lejd arbetskraft. Normer för hur det ekonomiska värdet av hushållsarbetet skall bedömas anser utskottet vara möjliga att utarbeta, i synnerhet som vissa undersökningar i detta avseende redan företagits av bl. a. statens institut för konsumentfrågor. Utskottet anser, att en vidare utbyggnad av dessa undersökningar borde kunna åstadkommas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner I: 28 och II: 54, såvitt avser det däri under 2. a) upptagna yrkandet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös utredning angående en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, som kan ligga till grund för en realistisk bedömning i olika sammanhang av värdet av husmoderns arbetsinsats.»

II

av fröken Wetterström.